Otto Schneider Papers

7:6

Ceraton, A. E.
5 ALS
3 ANS

[illegible]
[illegible]
[illegible]

פּאַריז, דעם 12טן סעפּטעמבער 1956 - תשי"ז.

מיין ליבער ד"ר נפתלי שלי"ט,

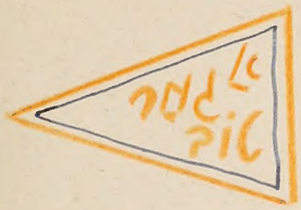

זייט מיר מוחל, וואָס איך ענטפֿער אײַך מיט אַ פֿאַרשפּעטיקונג.
אויך איר וועט נאָך באַדאַרפֿן וואַרטן פּרטים פֿון מאַנכע
קינסטלערס ביאָגראַפֿיעס - שרייבט מיר. אונדזער פֿרײַנד
געוויס מאַרקיעל איז שוין קראַנק אין פּאַריז-האָספּיטאַלן. ער האָט מיר געשריבן אַז
דריי. איצט האָט איר די אַדרעסן פֿון:

INDENBAUM, 29, RUE GEORG PITARD, PARIS-XVe
KROL A., 5, RUE DES BEAU-ARTS, PARIS-VIe
KIVELOVITSCH, 6, RUE GEORGES DE PORTO-RICHE, PARIS-XIVe

איר פֿרעגט מיך צי מאַרקיעל - דער קינסטלער - איז אידענטיש מיט ליאָן מאַרקל - ניין.
דער אַ מאַרקיעל, וואָס איך האָב אײַך אָנגעוויזן אין פֿריערדיקן בריוו, שטאַמט פֿון לאָדז,
פּוילן - און וווינט אין פּאַריז. ער איז אַ באַגאַבטער קינסטלער. איך פֿאַרשטיי גאַנץ
גוט אײַער פֿאַרלאַנגען צוגעבן צו אײַער ווערק: עס איז ניט לײַכט אַרײַנצונעמען
אַלע ייִדישע קינסטלערס אין איין ווערק. אָבער אַרטור קאָלניק וואָלט איר יאָ געמעגט
אַרײַננעמען אין אײַער ווערק. ער איז אַן אינטערעסאַנטער מאָלער און גראַפֿיקער.
צו האָט איר דעם נאָמען פֿון יחיאל אַראָנסאָנס ווערק, וואָס איר האָט געזוכט:

ART POLONAIS MODERNE
Preface par Chil Aronson
Editions Bonaparte, 19[torn]

[torn] פֿאַרלאַנגט אין אײַער בריוו. זייט מיר געזונט און שטאַרק
[torn] . אַ גוט און גליקלעך יאָר אײַך. אײַער
[illegible]

TES ARMY

THIS SPACE MAY BE USED
FOR WRITING

Cerata A.B.
14, Rue Rampon
PARIS - XIe

AIR-MAI

ISRAËL

מר ד"ר נפתלי שני"ד
בית-רמב, 24, רחוב הנרין
חיפה

PAR AVION
ISRAËL

FOLD HERE

אל תשליכנו
לעת זקנה
העובדים מזדקנים בישראל

HAIFA

INSTRUCTIONS

1. This form requires no envelope, merely fold, seal and mail.
2. Use as many sheets as required. Just fold them together with this form—up to 5 sheets for 1 ounce.
3. Enclosures may be made with safety but do not send currency.
4. To avoid delays, be sure that complete address is given including sender's full return address.

פּאַריז, דעם 9טן אויגוסט 1956 - תשט״ז.

ליבער פֿריינד ד״ר נפתלי שליט״א,

איך האָב דערהאַלטן אײַער בריוו פֿון 22סטן יענעם חודש. פֿרײַ [illegible] האָט מיר גוט [illegible] געשריבן. וועגן אײַער בוך, וואָס איר גרייט צו צום דרוק וועגן דער "ייִדישער קונסט פֿון 20סטן יאָרהונדערט", האָט איר מיר געזאָגט, ווען איך בין בײַ אײַך געווען אין חיפֿה.

וועגן דער רשימה פֿון ייִדישע קינסטלערס, וואָס איר האָט מיר אויך געשיקט - וואָס איך זיך נאָכגעפֿרעגט בײַ מײַנע פֿריינד. אָבער ניט אַלץ ווייסן. איך מוז וואַרטן ביז נאָך דעם חודש - ווען די קינסטלערס וועלן זײַן צוריק אין פּאַריז. נאָר דערווײַל עטלעכע פּרטים:

פּאָליש פּאַלצאַנאָווסקי, לעבט, וווינט אין פּאַריז.
יצחק פֿיילעס, " " " "
יצחק ליכטענשטיין, " " " אַמעריקע
מאַרק שטערלינג, " " " פּאַריז
יוסף פֿלאַק, " " " אַמעריקע
קיקאָווין " " " פּאַריז
ריימאָנד קאַנאָלאַ " " " לאָנדאָן
פּנחס קרעמעגן " " " פּאַריז
זיגמונד מענקעס " " " אַמעריקע
שמעון מאָנדזשיין " " " אַלזשיר (אַלזשיריע)
וואָלף וולאַדימיר ניידיטש " " " פּאַריז
משה קיסלינג " " " אַמעריקע

יוסף הכט, געשטאָרבן נאָך דער מלחמה פֿון וואָר[illegible] אין פּאַריז.
אַברהם קאָלאַוו (געוועזן צוויי בריידער) - בײַדע געש[illegible]
לואי מאַרקוס, געשטאָרבן.
מאָריס מינקאָווסקי, געשטאָרבן פֿון ראַק. נאָך דער [illegible]
נתן אַלטמאַן, וועט מען מיר געזאָגט וווינ[illegible] ווייסט מען ניט.
עס איז געווען נאָך איינער - אַלעקסאַנדר [illegible] איז געשטאָרבן אין אַ שטעטל ניט ווײַט [illegible] דאָרט איז אַ פּאָליצײַ דער אַ גאַס אויף זײַן נ[illegible] דעקאָרירט די [illegible] - דעם אויף [illegible] ער איז געשטאָרבן אין 1938.

אין פֿאַרלאָרענע קינסטלערס וואָס איז [illegible] קאַבריסקי, שרײַער, קראַל, פֿידראָ[illegible] וואַשאַנסקי (לעבט אין ציריך [illegible])

איצט וועגן די משמחים: מאַנכע מײַנען, אַז מען דאַרף זיי ניט אַרײַננעמען אין בוך. דאָס זענען: מאַרק שאַגאַל, אָסיפּ צאַדקין, הענריק היידען, געשטאַמט פֿון די אַלטע. ווי מײַנט איר? עס איז ניט קיין קליינע פֿראַגע. קלערט נאָך. באַראַט זיך מיט אַנדערע. [illegible] איז שווער צו אורטיילן. אין אַ צוויי וואָכן אַרום וועל איך זײַן בײַ פֿריינד [illegible] מערקל. איך וועל אײַך נאָך פֿרעגן וועגן די קינסטלערס.

זײַט געזונט און שטאַרק מיט ליבער משפּחה. אײַער

ש. ... [illegible]

THIS SPACE MAY BE USED FOR WRITING

14, Rue [illegible]
PARIS - XI

AIR-MAIL

ISRAËL

מר ד"ר נפתלי שנ"ג
24 רמת-הדר, חנקין
חיפה
HAIFA

ISRAËL

PARIS 103 R. DE SAINTS (13E) 15H15 6 - 8 1956

FOLD HERE

THIS SPACE MAY BE USED FOR WRITING

INSTRUCTIONS

1. This form requires no envelope, merely fold, seal and mail.
2. Use as many sheets as required. Just fold them together with this form—up to 5 sheets for 1 ounce.

INSTRUCTIONS

3. Enclosures may be made with safety but do not send currency.
4. To avoid delays, be sure that complete address is given including sender's full return address.

A.B. CERATA
PARIS

פאריז, דעם 22סטן יולי 1956 - התשט"ז.

ליבער פריינד ד"ר נפתלי שי"ד.

איצט שרייב איך אייך דעם צווייטן בריוו. אז מען איז ערגעץ ווייט - מיינט מען ווער ווייסט, וואס עס קומט פאר ערגעץ אנדערשט וואו... איצטער איז אויך מיט דעם מאָנומענט פאר די יידישע קדושים אין פאריז. איך אליין בין געגאן אזא „מאָנומענט" צו שטעלן אין פאריז. ווער דארף עס דאָ? די גוים וועלן עס ס"ו ס" צעשטערן - ליגער די דייטשן ימח שמם אליין. אויב שטעלן אזא מאָנומענט - דארף מען שטעלן אין ארץ-ישראל. דער איניציאַטאָר פון דעם מאָנומענט, שניאורסאָן - איז אַ ייד אַ נגיד. און אז מען איז אַ נגיד - זוכט מען - און מען וויל-כבוד. איז אַלט, האָט דער ייד אָנגעמאַכט אַ טאַראַראַם אין דער וועלט - בײַ גוים און אויך בײַ יידן: זיי האָבן אים געגעבן אונטערשריפטן, מסכים געווען צו זײַן אין גרינ-דונגס-קאָמיטעט. די יידן דאָ אין פאריז זענען געגאַן אויפשטעלן די דעם „מאָנומענט". אַ טייל זאָגן אפילו, אַז דער שניאורסאָן דערלייגט געווינישט צו דעם „מאָנומענט" - דאָס בײַ היינט האָט ער נאָך קיינעם נישט געגעבן און געוויזן אַ חשבון. געלט האָט ער באַקומען אויך פון דער „קליימס-קאָנפערענץ" אין אַמעריקע.

דעם מאכערט צום „מאָנומענט" האָט געמאַכט אַ גוי, אַ פראַנצויז, נישט קיין ייד. פארשטייט איר שוין אַליין? אצינד, אז עס איז אַ שאַנד אפילו, די פאַסטאַמענטן אייערע צו שיקן אַהער אייערע פאָטאָגראַפיעס פון אייער מאַכערט. איך אַליין האָב נאָך דעם פאָטאָ און דאָס הויז - נישט געזען. - די אַדרעס פון ה. פענסטער: ער פאָרט די טעג קיין קאַנאַדע. איר באַדאַרפט אוודאי זײַן בוך, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן וועגן די יידישע קינסטלער, וואָס זענען אומגעקומען. - בחנם וויל ער קיינעם נישט געבן. אפילו מיר האָט ער נישט געגעבן - וואָס איך האָב אים אַ סך געהאָלפן דערבײַ. אַנדערע מיר האָט ער באַקומען געלט - אַ סובסידיע - עטלעכע יאָר, כדי דאָס בוך צו שרײַבן... דאַן האָט ער באַקומען געלט אויף אַרויסצוגעבן דאָס בוך. ער האָט קיין שלעכטע געשעפטן בײַ דעם בוך נישט געמאַכט. ער פאַרלאַנגט פופצן דאָלאַר פאַר אַ בוך. אין דעם בוך איז געווינישט פאַראַן קיין ספעציעלס. עס איז נאָר פאַרצייכנט די געוועזענע דאַטער און עטלעכע ביאָגראַפישע נאָטיצן און רעפּראָדוקציעס פון אַלערליי אומגעקומענע קינסטלער. מײַן געווינישט. געקויפט האָבן דאָס בוך ה' - יידן, וואָס ער איז צו זיי פריער געגאַנגען, גענומען עטלעכע טויזנט פראַנק - און דערנאָך האָבן זיי אים שוין במילא געמוזט צוצאָלן דעם רעשט - וויפל ער האָט פאַרלאַנגט. ער האָט זיך נישט פײַן אויפגעפירט מיט דעם בוך... (זײַן אַדרעס: H. FENSTER, 22ter R. Lédion, Paris-XVe).

האָט אייך פריינד יחיאל אַהראָנסאָן שוין געשריבן דעם טיטל פון זײַן בוך - „מאָדערנע פוילישע קונסט"? ער קען אים פאַרקויפן. איך האָב אים שוין עטלעכע טאָג נישט געזען. איך וועל אים בײַ דער ערשטער געלעגנהייט וועגן דעם פרעגן. מאָמענט האָט ער אייך נישט געשריבן - וועל איך אייך באַלד ווידער שרייבן.

זייט געזונט און האַרציק געגריסט מיט אייער משפחה.

אין אַ צוויי וואָכן אַרום וועל איך אַרויספאָרן צו די מאַרגעלס. אייער

[signature]

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE 50F

PARIS 85 13H 24-7 1956 RUE DU TEMPLE

PARIS 85 13H 24-7 1956 RUE DU TEMPLE

ISRAËL

PAR AVION
VIA AIR MAIL

מר ד"ר נפתלי שנ"ד

24, רחוב הנגין - רמת-גן

חיפה

Cerata, 14, Rue Rampon
PARIS-XIe

A.B. CERATA
14, R. Rampon
PARIS-XIe

פאריז, דעם 15טן יולי 1956 - תשט"ז.

חשובער פריינד ד"ר נפתלי שלי"ד,

מיין ערשטער נאכמיטאג-באזוך אין אייער היים אויפן הר הכרמל, מיין באקאנטשאפט צו פריער מיט אייער ליבער פרוי, מיין באקענען זיך דערנאך מיט אייך - און אונדזערע שמועסן צו וועלכע דריט וועגן קונסט, ליטעראטור, טעאטער - וועט מיר שטענדיק בלייבן אין זכרון. איך זע נאך אלץ דאס שיינע בילד, ווען מיר זעסן געמיטלעך אדער רואיק אין דעם ציממער מיט שפאנען פענצטער, צווישן ארום דעם האלצערנעם טיש - און אייער פרוי האט מכבד געווען פון צייט צו צייט געשמאקן קוכן, איינגעמאכטס, שווארצע קאווע אין די ווייסע טעפלעך - מכבד געווען מיט ארץ-ישראלדיקע פאמעראנצן און גרא-פנעס. איך קען נישט פארגעסן אייער גייענדיק באגלייטן מיך פארנאכט צו די אלטע אויטאבוס-סטאנציעס - וואוהין מיר זענען געגאנגען פון איין אנדער צום אנדערן - און נישט געקענט קריגן קיין פלאץ אין אן אויטאבוס. אויך אייער ערנצטער פרומער האט איך באמערקט צווישן אויסדרוקן פאר מיר, אז איך זאל חס ושלום נישט פארשפעטיקן אהיים צוצוקומען פון אייער פראנצויזיש, הר הכרמל צו מיינע פריינד אינטן אין חיפה, וועלכע האבן אויך מיר געווארט צו זיין געזעסן מיט די גרויסע שמחה פון יידיש פאלק, וואס וועט שפעטער אין אונדזער הויזן אין די חיפהער גאסן - טאנצן, זינגען, שפילן און טרינקען - דען עס איז געווען ערב דעם היי-יאריקן יום-העצמאות... און ווען מיר האבן זיך שוין געזעגנט, ווען איך בין געזעסן דערנאך אין אויטאבוס - האט איך געפילט אין מיר א באזונדערע ליבשאפט צו אייך. און ווען דער אויטאבוס האט אנגעהויבן צו פארן - האבן מיר זיך נאכאמאל געזעגנט דורכן פענצטערל - און מיר איז געווען עפעס אזוי שווער אויף צו פארלאזן... נאך וועלכע רגעס האט איך אייך מער נישט געזען - דער אויטאבוס איז געפארן שנעל, אין הסתם האט דער שאפער אויך געוואלט זיין פרי אין דער היים - און זיין מיט זיין משפחה זיך פרייען...
איך האב צו מיר געזאגט:
"אפשר האב איך געדארפט בלייבן ביי די שכנים - זיין מיט זיי אין אונדזער דעם באוווסטן ... אפשר זענען זיי חס ושלום באליידיקט - וואס איך האב זיי צעשטערט זייער נאכמיטאג... וואלט איך געבליבן ביי די שכנים - וואלטן זיך מיינע פריינד אין חיפה ווידער באליידיקט - דען זיי ווארטן אויף מיר..."
ביי א סטאנציע האט זיך דער אויטאבוס אפגעשטעלט. עטלעכע אויריס זענען ארויס - און אנדערע זענען מיט קינדער זענען אריינגעשטיגן... דער אויטאבוס איז ווייטער געפארן. דורכן פענצטערל האב איך געזען טויזנטער און טויזנטער לייכטנדיקע לאמטערן... מיין הארץ האט זיך אנגעהויבן אנצופילן מיט "יידישער פרייד" - דען ווען איך דער אויטאבוס איז אנגעקומען אין חיפה - צווישן פארגעסט געווען מיט מענטשן... צו מיינע פריינד אויף רחוב יפו בין איך אנגעקומען שפעטער נישט צו שפעט - און מיר זענען גלייך געגאנגען - א צען אויריס - ארויס אין די גאסן... אין דעם איך אונטער האב איך אייך געזוכט צווישן פריילעכן פאלק, וואס האט געטאנצט דער הינטער אירישע גרייבע... אזוי אז איז

2/ שווער געווען צו געפֿינען ... באַגעגנט. אַלץ, וואָס האָט געאַרבעט אין חיפה - דוכט זיך מיר - האָט זיך משמעות געווען מיט [איך אַנדער]
דער זעלבסטשטענדיקייט....
איך האָף, אַז איך וועל נאָך זיין ביי אייך אַ סך מאָל. שוין לאַנג ווי איך האָב געוואָלט שרייבן צו אייך.
אָבער אַלעמאָל איז עפּעס אַנטקעגנגעקומען אַ דרינגלעכער ענין - און איך האָב געמוזט דאָס שרייבן צוליב אָפּלייגן.
אַצינד איז שוין - אַז מען קען נישט גלייך אַ זאָג - פֿאַרשפּעטיקט די זאַך... דערפֿאַר וועל איך אייך איצט שרייבן אַ גרעסערן
בריוו - ווייל איך האָב היינט מיין צייט און די מוזע פֿון שרייבן איז ביי מיר... מיט פֿיל וואָלטן גערן איך אין אַ שבת צוזאַמען
געווען ביי אונדזער גוטן פֿריינד ... מאָרגן אין ... - צוזאַמען מיט מיר זענען איך געווען נאָך צווי
פֿריינד מיינע, [illegible] אַ מאָלער פֿון אַלט-ישראל, יהודה ראָזענגאָר מיט זיינער
אַ פֿריינדין. ווען מיר זענען אָנגעקומען צו ... מאָרגן האָבן מיר אים געטראָפֿן אַליין. ער האָט אונדז געזאָגט,
אַז זיין פֿרוי איז געפֿאָרן ... און וועט אַהיים ... קומען. ער האָט זיך געפֿרייט מיט אונדזער באַזוך.
ער האָט אונדז געוויזן ... אין אַטעליער - און נאָך אַ ווייל האָבן מיר זיך געזעצט פֿאַר ... ביים טיש, און
וואָלטן ... אָנגעהויבן ... מיט בריוו, אַ ... קליינער ... , אַ
... אין אַ ... מיט ... פֿאַרבראַכט... מיר האָבן אָנגעהויבן רעדן וועגן וועלכע,
וואָס איז ... און פֿון ... - פֿון ... נאָך אַ ווייל איז ער ...,
די ... , ... פֿון ... אַ ווייס ... און דאָס ... אויפֿן טיש. נאָר וואָס
... האָב איך אַזוי אַ ... אויך ... בילדער און ..., וואָס האָבן ... אויך די ...
איך דער מאָלער יהודה ראָזענגאָר האָט זיי ... - און צו מיר אַ ... מיט זיינע אויגן - ווי אַ ...
האָט געזאָגט:
„... ... מאָל, אַז אַ ... האָט זיי ...” ... בילדער ... ...
... האָב איך ... ... , ... דער ... ביים ... , ... בילדער ... ...
... , ... - ... די בילדער ... , האָב איך ... ... די בילדער ...
... אין מיר אַ ... , אַ ... צו ... וואָלט איך געוואָלט אַליין, אָדער די פֿריינד מיינע - וואָלט
איך אים געוואָלט ...:
... , ... בילדער - די ... דער ... ביים ... .”
... געזאָגט, האָט מיר נישט ... צו ... איך האָב מיך ... איך ווייס, אַז ... וועלן ... אויך
ווילן, - און נישט ... - ... ... אויף ... צו ... , זיך ... אויך זיין ... אַ ...
געפֿרעגט!

„ווי גרייט אויס ארץ-ישראל?"

און איך האָב איר געזאָגט:

„עס איז דאָ אַ סך, אַ סך צו דערציילן... דאָס לאַנד אונדזערס איז אַ מינהאַר שיין. יעדער ייד אַ בעה״ב, מוז אַליין אַרבעטן און אַליין

[illegible] צען... מען אַרבעט - מען בויט הײַזער, פֿאַבריקן, שאָסייען... די יוגנט איז פֿון אָנטוויקלט - און דאָס וויכטיקסטע: קיינער אין

ארץ-ישראל האָט נישט קיין מורא פֿאַר די אַראַבישע שונאים..."

„דאָס איז גוט... מען דאַרף נישט מורא האָבן... מען דאַרף זײַן פֿעסט... און וואָס מאַכט דער גוטער פֿרײַנד דאָקטער שני״ד?"

איך בין בײַ אים געווען אין דער היים."

„ווי גייט עס אים?"

„גוט ווי איך האָב באַמערקט בײַ מײַן קורצן באַזוך בײַ אים - גייט עס אים נישט שלעכט. ער איז פּראָפֿעסאָר אין טעכניקום אין חיפה.

ער שרײַבט און מאַכט סקולפּטור."

„סקולפּטור - אינטערעסאַנט... ער האָט אײַך גוט אויפֿגענומען?"

„זייער פֿײַן. צו ערשט האָב איך איבערגעגעבן אײַערע האַרציקע גריסן צו זיי. דאַן האָבן מיר גערעדט וועגן אײַך, וועגן אַנדערע חבֿרים...

דאַן האָט די פֿרוי שנײ״ד מכבד געווען מיט אַ פֿאַרשמעק... איך בין געווען בײַ זיי אַ צוויי שעה צײַט. ביידע לאָזן אײַך מיט אײַער פֿרוי

זייער האַרציק גריסן - און וואָלטן געוואָלט, אַז איר זאָלט קומען וווינען אין ארץ-ישראל."

„אַ, ווען איך וואָלט געווען יינגער אַ ביסל - ווי איר זאָגט, מײַנע פֿרײַנד, וואָלט איך שוין לאַנג אין ארץ-ישראל..."

מײַן פֿרײַנד יהודה האָלצער האָט געזאָגט:

„איר קענט נאָך אַלץ זיך באַזעצן אין ארץ-ישראל, הער מאַרקאַל."

ער האט וואלט מיר זיך גליך געטון מיט זיינע מילדע אויגן און דאן געזאגט צו אונדז מיט גרויס ווייטיק:

„נישטא קיין כוחות... איך בין שוין אלט... איך גיי געווען, אז די ארבעטערס וועלן נישט אנפאלן אויף אונדזער ייִדיש לאנד... דאס שטעטל־מוסטער

אלץ, וואס די רוסן האבן געמאכט געווארן צו די ארבעטערס. וואס איז שוין צו חלום הײַנט פֿאַר די רוסן און די נאציס פֿון דײַטשלאנד? גאט

וועט זיך נוקם זיין אין די רוסן אויך... מיט וואס קען איך הײַנט העלפֿן די ייִדן —"

איך האב געטרייסט:

„העלפֿן קען איך נאר דאס געבענטשטע ייִדישע פֿאלק. ארץ־ישׂראל ברויך הײַנט יוגנט — און געזונטע זון."

זײַט רויִק, איר ליבער פֿרײַנד. א וואס פֿאַר א משוגענע וועלט — עס איז געווארן אלט. די קינדער קענען נישט לעבן בשלום... נו,

לאמיר נישט רעדן פֿון פּאליטיק..."

דאן איז ער אויפֿגעשטאנען פֿון טיש. פֿארגעסענע צו א פֿאמיליע בײַ דער וואנט, געוויזן אלטע בילדער און זיי געשטעלט אויפֿן גארן. מיר

האבן איבערגעוועלט האלטן, האט ער נישט געוואלט, געדאנקט פֿאַר אונדזער גוטן ווילן. איך בין געווארן צופֿרידן, וואס ער אליין האט אויפֿגע-

הערט טאקע רעדן וועגן פּאליטיק — דען ער האט געוואלט לײַד פֿון דעם, וואס ייִדן האבן צו רוח פֿון די ארבעטערס. ער האט אויפֿגעשטעלט

איין בילד אין א ראם — עס איז געווען א פּײַנטינג. אלטער מיינונג האבן מיר דאס בילד באטראכט. מיר האבן קלאר געזען געווערט. דען

וואס האבן מיר געוואלט זאגן? עס איז שיין — אוודאי. דאסווארט „שיין" איז ווייניק... דאן האט ער ווײַטער געוויזן אנדערע

בילדער: א מאלער מיט א קינד. א מאן מיט א מאנדאלינע און א פֿרוי זינגט. צוויי אלטע אויף א בענק... דאס

זענען נאר איינציקע פֿון די בילדער, וואס מיר האבן געזען א שטיקל צײַט. עס איז נישט לײַכט וועגן זיי צו שרײַבן. אלטערס

בילד איז אַ שאַפֿונג פֿאַר זיך. דערזען די ריינקייט און גבורה אין די פֿאַרבן זיינע. איך האָב אים אָבער געענטפֿערט:

„ווען איך האָב געמאָלט — קוק איך ביי אים אַלע בילדער... און עס געפֿעלט דאָ אָבער פֿיל ייִדן — קיין איין הער — וואָס קענען געפֿעלט, ווייסן נישט וואָס צו טאָן דערמיט — וואָלטן זיי באַלד געקויפֿט מאָדערנע בילדער און זיי געשיקט קיין ארץ-ישראל."

דער מאָלער יהודה ראָזענגור האָט געפֿרעגט:

„זאָגט מיר, הער מאַרקל, ווי אַזוי מאָלט איר אַלע דורכזעעוודיקע הויט-קאָלירן?"

איך האָב אַ קוק געטאָן אויפֿן מאָלער מיט פֿאַרדרוס, וואָס ער האָט געפֿרעגט אַזאַ שאלה. עס איז מיר געוואָרן אומאָנגענעם. עס האָט מיר שוין געוואָלט געטאָן, וואָס איך האָב אים מיטגענומען צו אונדזער מאַרקל. און טאַקע, וואָס איז דאָס פֿאַר אַ שאלה! מאַרקל האָט געשוויגן — אויסגעשטעלט אין דער פֿאָלדע מאָדערנע בילדער. איך [האָלט] וואָלט געוואָרט דערוואַרט, אַז ער וועט זאָגן, די פֿיינלעכע ריטואַלן. איך ווייס, אַז גרויסע קינסטלער זאָגן נישט [אויס] זייערע סודות — און ביי יעדן בילד אַנטפּלעקט זיך ביי זיי נייע סודות. אויך [דער] מאַרקל פֿון מאָלן. איך האָב געזאָגט אָבער אין שפּאַס:

„הויט-קאָלירן... קודם דאַרף מען האָבן אַ שיינע פֿרוי-מאָדעל... דאַן נעמט מען [מיטן פּענדזל] די פֿאַרבן און מיט געלט..."

דאָ האָט זיך פֿריינד מאַרקל צעלאַכט. ער האָט געזאָגט:

„נאָר ריכטיק... פֿריינד צערטלעך... אַ קינסטלער מוז האָבן אַ מאָדעל... די פֿאַרב קומט שוין דאַן... איר האָט גוט דערפֿירט... אָבער מיט געלט... עס וואָנדערט זיך... נישט אַלע קינסטלער דאַרפֿן האָבן אַ מאָדעל... און נישט יעדן נוצט עס..."

„איך בין דאָך נישט קיין מאָלער... איך האָב אַ מאָל געזען [ביי מיין פֿריינד,] דעם קינסטלער אַרטור קאָלניק אַ פֿיינעם פּאָרטרעט. האָב איך אים געפֿרעגט:

„וואָס האָט איר פֿריער געמאָלט די ביימער צי דאָס הויז?"

„דאָס ווייס איך נישט... דאָס איז מיין מאָלעריי פֿון מאָלן..."

פֿון דעמאָלט אָן פֿרעג איך נישט מער קיין קינסטלער ווי אַזוי ער שאַפֿט זיין ווערק. איך ווייס, אַז דער קינסטלער קומט נישט לייכט צו שאַפֿן... מאַנכעס ווערק געדויערט ביי [קינסטלער] גאַנצע יאָרן... פֿריינד מאַרקל האָט צוגעגעבן:

„דאָס איז ריכטיק. איך האָב דאָ ווערק, וואָס איך האָב נאָך אין מיין אונגעהויבן מאָלן — און ביז היינט נאָך נישט פֿאַרטיק. עס קען געדויערן חדשים, ביז איך געפֿין אַ ריכטיקע פֿאַרב... דאַן געפֿעלט מיר נישט דאָס גרין — דאַן איז נישט גוט דאָס רויט... דאַן האָב איך צופֿיל ליכט און שאָטן — דאַן איז דאָ צו פֿיל גרויער, און... פֿאַרמיטאָג איז אַן אַנדער ליכטיקייט, נאָכמיטאָג איז שוין דאָ אַ פֿאַרענדערונג פֿון ליכט, ווייל דער טאָג ענדערט זיך צום פֿאַרנאַכט... טיילמאָל געלינגט מיר מיט עטלעכע פּענדזל-שטריך גוט צו מאַכן אַ בילד — און טיילמאָל מוז איך אָפּקראַצן די פֿריערדיקע פֿאַרב פֿון דער לייוונט... אַ מייסטערווערק מאַכט זיך נישט אַליין, מיין פֿריינד..."

ער איז אַליין אין דער ריכ. דעם מאָלערס פֿריינד האָט מיט באַגייסטערונג זיך אונטערגעהויבן:

„וואונדערלעכע בילדער. איך דאַנק אייך, הער מאַרקל, וואָס איר האָט מיך איינגעלאַדן. די אַלע בילדער זיינען פֿאַר

מיר זו גרויסער איבערראַשונג... איך בין ניט אַ גרויסער מבין אויף בילדער... איך האָב שוין געזען אין לואוורע ווערק פון די גרעסטע מייסטערס פון איטאַליע... נאָר דער מאַרקעל איז פונקט אַזוי גרויס ווי יענע מייסטערס... ווי מיינט איר?"

האָט מאַרקעל מיר אַריינגערופן אין אַטעליער און געזאָגט:

געפעלט וועלן מיר האָבן טיי."

ער האָט אַוועקגעשטעלט צו דער וואַנט דאָס גרעסטע בילד, וואָס מיר האָבן אַנגעזען קרעהאַט באַוואונדערט. איך האָב גע-אַנטפערט דעם מאַלערס פריינדין:

„עכטע מייסטערס קען מען ניט לערנען - ניט פאַרגלייכן - ניט מעסטן - ניט וועגן... איר פאַרשטייט... מייסטערס געהערן צו דער גאָלדענקייט — דערפאַר ווערן זייערע ווערק באַטראַכט פון דער וועלט..."

האָט מאַרקעל איז ווידער אַריין אין קיך - פריינדין האָט גענומען אַ רעקל מיט אַ טעלער אויף וועלכער זענען געווען דריי גלעזער, אַ טעלער ביסקוויט און אַ טשייניק מיט טיי. ער האָט געזאָגט צו מיר:

„פילאָסאָפירט ניט מיט גאָלדענקייט... פאַרגעסט די גרעסטע צום טרינקען — דער קאַלטקייט..."

מיר האָבן געשמייכלט און זיך געזעצט צום טיש, געטרונקען טיי, געגעסן ביסקוויט. מיר האָבן ניט געשמועסט אַ גוטע האַלבע שעה - דאַן איז אַריינגעקומען די פרוי מאַרקעל און זיך געפרייט מיט אונדז גאַסט. שפּעטער שוין פאַרנאַכט זענען מיר אַלע אַראָפּ שפּאַצירן אין שטעטל. די מאַרקעלס האָבן אונדז באַגלייט צום אויטאָבוס - און איך האָב זיי געזאָגט וועגן מיין באַזוך ביי אייך, דערציילט פאַרשידענע זאַכן און איבערלעבונגען אין ארץ-ישראל. איך האָב איר צוגעזאָגט ביי מיין צווייטן באַזוך ביי זיי מיין צו דערציילן וועגן ירושלים, תל-אביב, חיפה, יפו. - עס איז שוין געווען אָוונט ווען מיר האָבן זיך געזעגנט און געפאָרן קיין פּאַריז.

פרוי מערקל

יעצט וואָך האָט מיר געוויזן פריינד יחיאל אַרענדאָן אייער בריוו, וואָס ער האָט דערהאַלטן פון אייך. איך האָב דעם בריוו געלייענט און זיך געפרייט, וואָס איר האָט אים געשריבן. ער איז אַן אָרעמער מענטש - אַמאָל אַ מזל. ווען מען וואָלט אים געקענט איינאָרדענען מיט דער אין ארץ-ישראל, וואָלט עס געווען פאַר אים אַ גרויסע זאַך. איך וועל אייך די אַנדערע וואָך שרייבן וועגן די ענינים, וואָס איר האָט געשריבן אין בריוו צו אים.

זייט מיר געזונט מיט אייער ליבער פרוי און אייערע קינדער. האָט איך צו די ב"ה פון „הבימה" געענטפערט? זענט איר געווען ביי אים? איך האָב אים געהאַט געשריבן נאָך אין תל-אביב. מיינע בעסטע האַרציקע גריסן פאַר אייך. אייער

[signature]

פּאַריז, דעם 21סטן אָקטאָבער 1956 - תשי"ז.

מיין ליבער ד"ר נפתלי פֿייג,

פּאַריז איז אַ ביסל אומרויִק... איך האָב געפֿרעגט וועגן די קינסטלערס פֿאָטאָס, וואָס איר דאַרפֿט האָבן. מען ווייסט נישט. אָבער איך גלייב, איך וועל ווייטער צונויפֿנעמען וועגן זיי די נייטיקע ידיעות פֿאַר אייך. עס מוז אָבער געדויערן. דאָ האָט איר פּרטים וועגן <u>אַרטור קאָלניק</u> (KOLNIK ARTHUR):

געבוירן דעם 4טן מאַי 1890 אין סטאַניסלאַוואָוו, מזרח-גאַליציע. געלערנט אין שול און אין ליצײ אין סטאַניסלאַוואָוו. געענדיקט די קונסט-אַקאַדעמיע אין קראָקע אונטער די פּראָפֿעסאָרן <u>מעהאָפֿער</u> און <u>מאַלטשעווסקי</u>, מיט אויסצייכענונגען און מעדאַלן. אויסשטעלונגען געהאַט אין קראָקע, ווין, לעמבערג, ריגע, לאָנדאָן, ניו-יאָרק, בוענאָס-איירעס, פּאַריז. ארויסגעגעבן ווערק: <u>1)</u> 1928 אין לעמבערג: „דורך די יאָרן", אַן אַלבום מיט צוועלף האָלצשניטן צו „משלים" פֿון אליעזר שטיינבאַרג. <u>2)</u> 1933 אין באַרלין „גראָטעסקע-געשטאַלטן", אַן אַלבום מיט צוועלף האָלצשניטן. <u>3)</u> אין פּאַריז 1934 „אונטערן הויכן קאַפּעלוש" (Sous le Chapeau haute de forme), אַן אַלבום מיט צוואַנציק האָלצשניטן. <u>4)</u> אין פּאַריז 1948 „אַ גילגול פֿון אַ ניגון", צוואַנציק האָלצשניטן. געמאַכט איליוסטראַציעס צו: <u>א)</u> „מעשהלעך" פֿון אליעזר שטיינבאַרג,

<u>ב)</u> „די לעגענדע פֿונעם גרויסן אינקוויזיטאָר" פֿון דאָסטאָיעווסקי.

איך האָב געהאַט מיט אים פּערזענלעך אָנגעקנופּט. ער האָט צום באַדויערן קיין פֿאָטאָגראַפֿיעס פֿון זיינע ווערק. עס זענען פֿאַראַן לעצטנס ביי אַ פֿאָטאָגראַף - איז ער אָבער נישטאָ. גיט אין מוזיי פֿון עין-חרוד און אין ק"מ. נאַרקיס אין בצלאל-מוזיי אין ירושלים. זיי האָבן זיינע ווערק, וועלן זיי אייך געבן פֿאָטאָס. איך האָב געלערנט ווערק פֿון אים - לויט זיי שוין איינגעפּאַקט צום שיקן קיין ארץ-ישראל. אַז האָט איר די אַדרעס פֿון:

Mme KISLING, SANARY (Alpes Maritimes), France.

שרייבט צו מיר אַ בריוו, וועל איך אייך אַלץ גענוי אַנטפֿערן אויף אייערע פֿראַגעס און אויך שיקן פֿאָטאָס,
אויב איר פֿאַרלאַנגט האָבן. כּדי פֿאָליציאַל פֿאַרפֿולשטענדיקן וואָס איר אויך שרייבן. איך האָב מיר אייער
באַדאַרפֿט. וואָלטן די אַלע קינסטלערס געלעבט אין פּאַריז, וואָלט איך זיך מער געוואָנט צו באַקומען פֿיל
פּרטים.

אָט איז אַ קורצע ביאָגראַפֿיע פֿון <u>מאַרקיעל</u> (MARKIEL):

יעקב-מנחם בן-ציון מאַרקיעל, געבוירן אין לאָדזש, פּוילן, דעם 20סטן יולי 1911. געלערנט אין
דער "ייִדישער פֿאָלקסשול" פֿון ק"צער אין לאָדזש. נאָכן האָבן געענדיקט די פֿאָלקסשול — איז ער אין יאָר
1929 געפֿאָרן קיין קראָקע שטודירן אין דער קונסט-אַקאַדעמיע בײַ די פּראָפֿעסאָרן יאַראָצקי
און אַקסענטאָוויטש ביז אין יאָר 1933. דאַן, נאָכן מיליטער-דינסט אין פּוילן, איז ער געקומען
אין יאָר 1935 קיין פּאַריז, וווּ שטודירט דאָרט בײַ לואי ראָגלשער אין סו-וועראַי אין
.Ecole Nationale superièure des Beaux-Arts

אויסשטעלונגען: אין וואַרשע, 1933 אין IPS
(Institut propagandi sztuki)
אין לאָדזש, 1933 — אין לאָקאַל פֿון „פּאַל".
— 1937 — אין לאָקאַל פֿון דער „גרי-גרינג-לאָקאַל".
אין פּאַריז: Salon de Tuillerie, Salon d'Automne
Salon National, Art Libre, Salon d'Independent
אין 1947, גאַלעריע Saint-Placide
אין 1952 גאַלעריס Anna de Banguy און אין d'Orsel, וווּ ער האָט געקראָגן דעם 1טן
פּרייז אין אַ קאָנקורס פֿון פּאָרטרעטן.
אין 1955 — אין גאַלעריע Saint-Placide.

דערווייל איז דאָס. אַצינד ווי איך וויס וואָס איר האָבן נאָך ייִדישע וועגן קינסטלערס — וועל איך אייך שיקן.
זייט געגרוסט מיט אייער ליבער משפּחה. מיט שלום, אייער (זמרעטער)
ש.ז.

ISRAEL ישראל

CARTE POSTALE

BROOKLYN N.Y. JUL 1961

0.06 ISRAEL

HELP GOODWILL INDUSTRIES
HELP THE HANDICAPPED

EXPÉDITEUR

רחוב יבוי, חיפה

DR. O. SCHNE
931 CLAY AVE.
SCRANTON, PA.

GOLDSHMIT 608 MONTGOMERY
BROOKLYN 25 N.Y.
U.S.A

לכב' מר
ד"ר נפתלי שני"ג
~~רחוב בנקין 24~~
~~רמת-חן~~
~~חיפה~~

---

(2)

מר
ד"ר נפתלי שני"ג
רחוב בנקין, 24
רמת - חן
HAIFA · חיפה

ISRAËL

PAR AVION

Cerata
14, R. Rampon
PARIS-XIe

PARIS 121 BD BONNE NOUVELLE 1956

REPUBLIQUE FRANÇAISE

FRANÇAISE POSTES REPUBLIQUE 25F BROUAGE CHARENTE-MARITIME LES REMPARTS

(6)

מר ד"ר נפתלי שני"ג
הטכניון
ת.ד. 4910.3
חיפה

ISRAËL

PAR AVION

Cerata
14, R. Rampon
PARIS-XIe

פאריז, דעם 10טן אקטאבער 1956 – תשי"ז.

ליבער פריינד ד"ר נפתלי שניד.

היינט האב איך דערהאלטן אייער בריוו מיטן צייטונגס-אויסשניט, וואו עס איז געשריבן [illegible] אייער וואויל [illegible]. איך שיק אייך, אייער ליבער פרוי מיין ברכה, וואס כהנים זאגן:

– יברכך ה' וישמרך...

איר זאלט האבן נחת פון אייערע זין. די אנדערע וואך וועל איך אייך שיקן די ביאגראפיע פון מיין פריינד ארטור [illegible] און פון [illegible]. דריי פאטאס האב איך שוין פון [illegible]. איך האב אויך [illegible] מיט [illegible]. זי האט דערהאלטן אייער בריוו. זי האט [illegible] ביי [illegible] – אבער נישט אלע [illegible]. זי וועט אייך די אנדערע וואך אויך שרייבן. איך וועל אייך אויך שרייבן – און זייט רואיק. איר קענט געבן אייער כתב-יד דעם פארלעגער און [illegible] דערגאנצונגען קענט איר דערנאך צושרייבן. [illegible] נישט [illegible] אויסגעצייכנט. זאל [illegible] נחת [illegible] – און אין ארץ-ישראל. גריסן פון אייער [illegible] אייער ליבער פרוי און איך [illegible]. [illegible] האב איך אייך געזאגט.

אייער [illegible]

בריסל, דעם 21טן מאי 1957 – תשי"ז.

מיין ליבער פריינד ד"ר שניד.

[illegible] ווידער א צייט נישט געשריבן צו אייך. איך האף, אז איר מיט אייער משפחה זענט געזונט. איך שרייב אייך דאס א קארטל פון א שטעטל ביי פאריז, וואו איך רו זיך אפ א ביסל. [illegible] – מיט א דריי וואכן צוריק איז אין פאריז געשטארבן דער מאלער און גראווירער, דער [illegible] מענטש [illegible], וואס האט געשטאמט פון [illegible].

[illegible]

ד. [illegible]

בת-גלים, דעם 1טן מאי 1961 – תשכ"א.

ליבער ד"ר שניד,

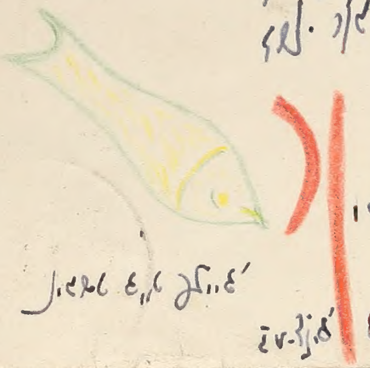

איך בין אין חיפה. איך בלייב דא דעם זומער און וויל זיך מיט אייך זען. אבער נאר אין א שבת. איך לערן אין אולפן מוצקין עברית. איך בין שוין [illegible] א [illegible]... וואס הערט מען ביי אייך? וואס טוט אייערע קינדער און אייער ליבע פרוי? איך וואוין אין בת-גלים און קוק ארויף אויפן כרמל – אבער צו נישט אייער הויז...

ווען איך וועל ביי אייך זיין וועלן מיר שמועסן. א גרוס פון [illegible] און זיין פרוי. זייט געזונט און שטארק מיט אייער פרוי. שלום לך. אייער

ד. [illegible]

(9)

4

Cerata (At)

[illegible]

8 letters

1.5.61
15.5.57
21.10.56
15.7.56
10.10.56
22.~~7~~.56
6.8.56
12.9.56

PIONEER ART MANIFESTO NO. 1
Sent from A. Cascone Gallery
830 Yonge Street
Toronto, Ontario, Canada

PRINTED MATTER ONLY
BOOK